
CERCETĂRI ARHEOLOGICE PREVENTIVE LA CETĂȚENI – „CETĂȚUIA”, JUDEȚUL ARGEȘ (2020)

DRAGOȘ MĂNDESCU
IOAN-ANDI PIȚIGOI
IONEL-CODRUȚ FLOREA

REZUMAT:

În acest raport sunt prezentate rezultatele primare ale cercetării arheologice preventive efectuate în august-septembrie 2020, pe vârful monticolului „Cetățuia”, în incinta Mănăstirii Cetățuia Negru Vodă din cătunul Valea Cetățuia, comuna Cetățeni, județul Argeș, pe amplasamentul propus al unei viitoare construcții cu destinația de chilii, trapeză și spațiu administrativ.

Suprafața supusă cercetării preventive se află la extremitatea sudică a micului platou de pe vârful monticolului, la peste 700 m altitudine, pe muchia unui versant ce coboară aproape vertical către Valea Chiliilor. Perimetrul a făcut parte din ansamblul cetății dacice și al celei medievale ce au funcționat aici în secolele II a.Chr.-I p.Chr., respectiv XIII-XV, și a fost ocupat în ultima jumătate de secol de construcții ce țineau de organizarea mănăstirii. Intervențiile moderne au afectat într-o măsură însemnată patrimoniul arheologic de aici.

La momentul începerii cercetării preventive, o parte a suprafeței (partea estică, circa 25m²) era deja afectat de săpături nesupravegheate arheologic ce au dus la îndepărtarea unor segmente întregi de depuneri mai vechi. Suprafața totală cercetată efectiv prin săpătură arheologică a fost de 90 m².

Din cauza stâncii cu o pantă accentuată aici și a marginii prăpastiei de la extremitatea sudică a platoului, perimetrul respectiv nu a fost propice locuirii în epoca dacică și în cea medievală. Tocmai de aceea, cu câteva excepții (cinci la număr), complexele arheologice au fost absente. Depunerile arheologice sunt totuși prezente, fiind reprezentate de straturi cu materiale (resturi menajere – fragmente ceramice, mici piese metalice rezultate în primul rând de la construcții – cuie, scoabe, piroane, dar și două bolțuri de arbaletă, în sfârșit, o cantitate mare de oase de animale) aruncate sau alunecate de pe micul platou de pe vârful, aflat imediat la nord de zona cercetată, unde în epoca dacică și în cea medievală se afla restrânsa zonă rezidențială.

Au fost reperate cinci complexe arheologice: trei intervenții în stâncă (o terasare, o albiere rectangulară și urmele unei posibile palisade), a căror datare rămâne incertă în lipsa unui material concludent asociat, o aglomerare de materiale de construcție (blochete de gresie) din cea de-a doua epocă a fierului, precum și parte din oasele scheletului unui defunct (reînhumare) depuse grupat într-un nivel post-medieval.

ABSTRACT: RESCUE ARCHAEOLOGICAL EXCAVATIONS AT CETĂȚENI – ‘CETĂȚUIA’, ARGEȘ COUNTY (2020).

This report presents the primary results of the rescue archaeological research carried out in August-September 2020, on the peak of ‘Cetățuia’ hill, in the precinct of the Cetățuia Negru Vodă Cloister from Valea Cetățuia hamlet, Cetățeni commune, Argeș county, on the proposed emplacement of a future construction with destination of cells, refectory and administrative hall.

The area under rescue archaeological excavation is placed at the southern end of the small plateau existent on the peak of the hill, at over 700 m altitude, on the edge of a slope that descends almost vertically towards Valea Chiliilor. The perimeter was part of the Dacian and medieval fortresses that functioned here during the 2nd c. BC – 1st c. AD, and the 13th-15th centuries, respectively, and was occupied in the last half century by constructions related to the organization of the cloister. Recent times interventions have significantly affected the archaeological heritage.

At the beginning of the rescue research, part of the perimeter (the eastern part, about 25m²) was already affected by some diggings unattended archaeologically that led to the entire removal of significant portions of older fillings or layers. The total area actually investigated by archaeological excavation was 90 m².

Due to the rock with a steep slope and the edge of the precipice at the southern extremity of the plateau, the perimeter was not suitable for living neither in the Dacian or medieval eras. That is why, with a few exceptions (five in number), the archaeological features were absent. However, the archaeological deposits are still present, being represented by fillings containing materials (household waste – potsherds, small metal parts resulting primarily

from constructions – nails, clamps, but also two crossbow bolts, finally a large amount of animal bones) thrown or slipped from the small plateau on the peak, located just north of the researched area, where in the Dacian and medieval eras there was the narrow residential area.

Five archeological features were found: three interventions in the bedrock (a terrace, a rectangular hollow and the traces of a possible palisade) whose dating remains uncertain in the absence of a conclusive associated material, an agglomeration of construction materials (sandstone blocks) from the Late Iron Age, as well as parts of a human skeleton reburied in a post-medieval layer.

CUVINTE CHEIE: Cetățeni, Mănăstirea Cetățuia Negru Vodă, cercetări preventive, a doua epocă a fierului, evul mediu.

KEYWORDS: Cetățeni, Cetățuia Negru Vodă Cloister, rescue archaeology, Late Iron Age, Middle Ages.

1. Introducere

Situat pe cursul superior al râului Dâmbovița (Fig. 1), pe DN 72A Câmpulung – Târgoviște, ansamblul arheologic de la Cetățeni (cod LMI: AG-I-m-A-13359, cod RAN: 15439.01) este alcătuit din: o așezare deschisă ce a funcționat atât în epoca dacică pre-romană, cât și în evul mediu, de-a lungul malului stâng al râului, între afluenții săi de stânga Valea lui Coman (la nord) și Valea Chiliilor (la sud)¹; o cetate aflată pe vârful îngust al monticolului „Cetățuia”, ce se înalță imediat la est de râu, având, de asemenea, două etape de funcționare (în epoca a doua a fierului, respectiv în evul mediu)²; o zonă funerară dacică situată în aval de așezare, la circa 350 m sud de aceasta, pe malul drept al Dâmboviței³; două cimitire ale așezării medievale, unul în zona bisericilor comunității (edificii de zid ce s-au succedat între secolele al XIII-lea și al XVIII-lea pe un sector restrâns pe malul stâng al râului)⁴, celălalt în marginea nord-vestică a sitului⁵. Acesta reprezintă, foarte probabil, cel mai important sit arheologic din județul Argeș și unul dintre cele mai vitregite din România.

Administrativ, zona arheologică se află pe teritoriul satului Valea Cetățuia (sat de rudari constituit ilegal de-a lungul vremii pe vestigiile antice și medievale) situat în nordul comunei Cetățeni, însă schimburi de terenuri și înțelegeri locale făcute între comuna Cetățeni și comuna vecină de la nord, Stoenesti, au făcut ca situația administrativă de aici să fie tot mai confuză. Cunoscut și căutat încă din sec. al XIX-lea și începutul sec. XX de colecționari și de arheologii amatori (Constantin D. Aricescu, Dimitrie Butculescu, Dumitru Băjan) pentru antichitățile pe care le furniza, situl a fost cercetat consistent în perioada postbelică, inițial de Dinu V. Rosetti, mai apoi de un colectiv de arheologi de la Muzeul Național de Istorie a României, coordonat de Lucian Chițescu. Săpăturile lui Chițescu, ce au urmărit îndeosebi obiectivele medievale ale sitului, au fost mai bine valorificate științific, însă despre cele ale lui Rosetti se cunosc nedrept de puține amănunte în raport cu spectaculozitatea și importanța descoperirilor făcute, nemaivorbind de absența aproape totală a planurilor și a documentației⁶. Verificări actuale ale stratigrafiei și dispunerii obiectivelor arheologice în cadrul sitului sunt mai mult decât necesare pentru conturarea unei imagini clare de ansamblu, îndeosebi în ceea ce privește orizontul corespunzător celei de-a doua epoci a fierului, la care să fie racordate și fărâmele de informație furnizate de cercetările anterioare. Din păcate, cercetarea arheologică aici se dovedește a fi tot mai puțin posibilă: cetatea de pe vârful este suprapusă astăzi de Mănăstirea Cetățuia Negru Vodă, iar așezările dacică și medievală, aceasta din urmă cu cea mai veche biserică de zid din Valahia, anterioară întemeierii statului medieval, sunt suprapuse și continuu agresate de construcțiile ilegale ale cătunului Valea Cetățuia. Aceleași locuințe suprapun astăzi în mare parte și zona funerară dacică de la sud de așezare. Pentru nicio construcție ridicată în cătunul Valea Cetățuia, ce suprapune situl, nu a fost solicitată vreodată o cercetare arheologică preventivă sau alt tip de asistență arheologică, iar casele continuă să se ridice nestingherite. De asemenea, nici construcțiile aferente schitului (azi mănăstire) de pe vârful monticolului nu au beneficiat de vreo minimă asistență arheologică sau de intervenții de salvare în momentul amenajărilor care au afectat solul și odată cu acesta și depunerile antice și medievale, până la această cercetare preventivă. Iată de ce, orice oportunitate de a cerceta arheologic acest sit, chiar și pe o suprafață restrânsă, trebuie speculată și fructificată la maximum.

¹ Măndescu 2006.

² Rosetti și Chițescu 1973, 55-58.

³ Babeș 1999, 11-31.

⁴ Păunescu și Cristocă 1984, 137-141; Chițescu și Păunescu 1992, 52-56.

⁵ Chițescu 1976, 178-181; Păunescu 1976, 257-264.

⁶ Rosetti 1960, 391-403; Rosetti 1962, 73-88. Rosetti 1969, 90-94.

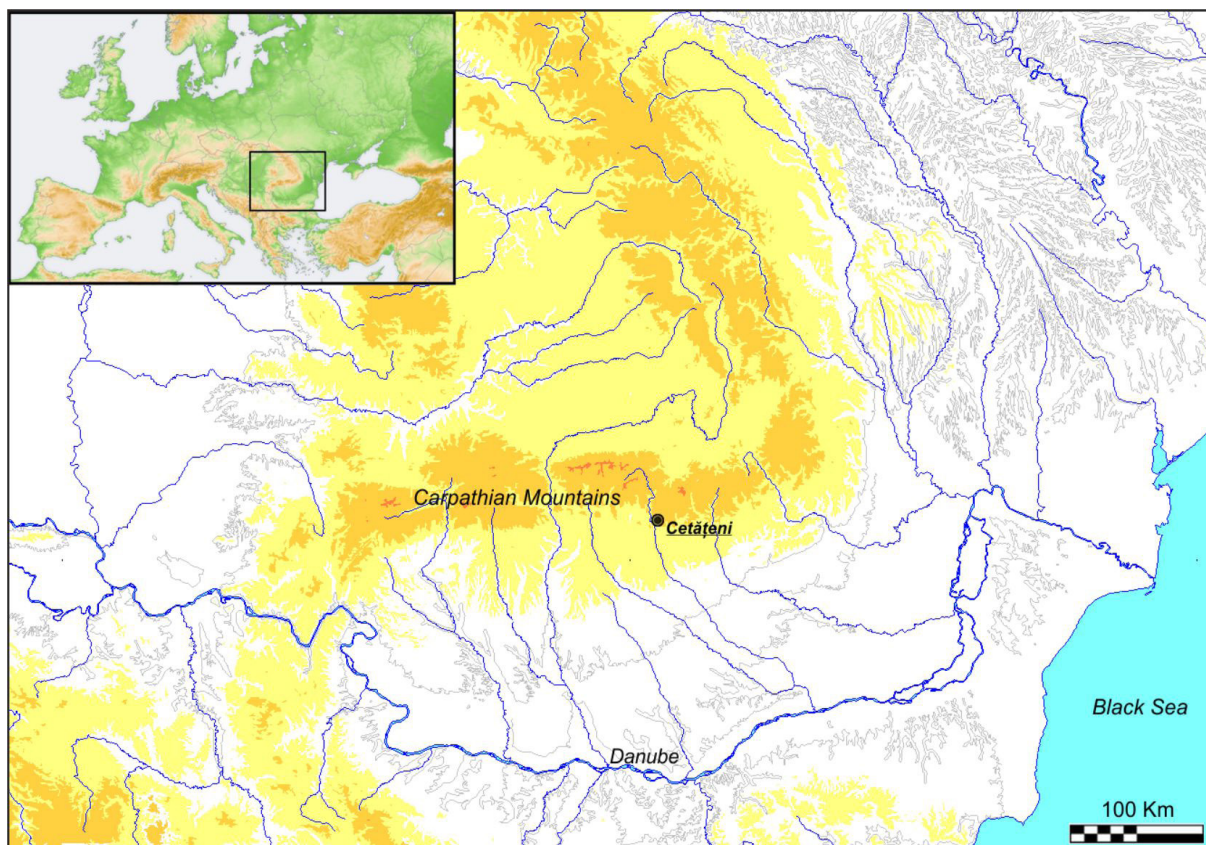

Fig. 1. Localizarea sitului arheologic de la Cetățeni.

Articolul de față prezintă rezultatele primare ale cercetării arheologice preventive efectuate în august-septembrie 2020 de Muzeul Județean Argeș pe vârful monticolului „Cetățuia”, în incinta Mănăstirii Cetățuia Negru Vodă, pe amplasamentul unei viitoare construcții cu destinația de chilii, trapeză și spațiu administrativ. Perimetrul supus cercetării preventive s-a aflat la extremitatea sudică a micului platou de pe vârful monticolului, la altitudinea de peste 700 m, pe muchia unui versant ce coboară vertiginos, aproape vertical, câteva zeci de metri, către Valea Chiliilor, afluent de pe partea stângă al râului Dâmbovița (Fig. 2). Diferența de nivel dintre vârful monticolului și terasa inferioară a râului este de circa 170 m. Perimetrul cercetat a făcut parte din ansamblul cetății dacice și al celei medievale ce au funcționat aici în secolele II a.Chr.-I p.Chr., respectiv XIII-XV, și a fost ocupat în ultima jumătate de secol de construcții ce țineau de organizarea mănăstirii. Spațiul de pe vârful monticolului fiind restrâns, noul ansamblu arhitectonic propus spre edificare suprapune în cea mai mare parte locul ocupat anterior de un șir de construcții din zid de cărămidă și bolțari, ridicate în anul 1986 și demolate în perioada 2018-2020.

2. Cadrul general fizico-geografic

Situl de la Cetățeni se află în nord-estul județului Argeș, într-un cadru natural spectaculos. Locul fiind situat în imediata apropiere a munților Leaota, relieful este alcătuit în cea mai mare parte din dealurile înalte subcarpatice străbătute de la nord la sud de râul Dâmbovița, ce formează aici un defileu caracteristic cursurilor râurilor în sectoarele montane⁷. Defileul este plasat în aval față de spectaculoasele Chei ale Dâmboviței, săpate în calcarele jurasice⁸, însă aspectul general este același, formând o imagine unitară: un amestec de calcare și cristalin dublat uneori de grohotișuri deluvio-colviale⁹.

Din punct de vedere topografic, limitele generale ale sitului sunt date de râul Dâmbovița și de doi mici afluenți de pe partea sa stângă (Valea lui Coman, la nord și Valea Chiliilor, la sud). Între acești doi afluenți, pe malul stâng al Dâmboviței, dincolo de fâșia de teren lungă de 850 m, întinsă de-a lungul râului, unde în antichitate și în evul mediu au funcționat așezările deschise, se ridică un monticol stâncos (rezervație geologică – microrelief

⁷ Barco și Nedelcu 1974; Alexandrescu et al. 1980.

⁸ Ilie 1971, 24, Fig. 5.

⁹ Popescu-Argeșel 1980, 13.

Fig. 2. Cetățeni, monticolul „Cetățuia”. Vedere dinspre sud, de sub „Colțul Doamnei”.

carstic¹⁰), ale cărui pante sunt extrem de abrupte, aproape verticale, denumit „Cetățuia” sau „Cetățuia lui Negru Vodă”. Platoul îngust de pe vârful acestui monticol care domină defileul Dâmboviței adăpostește astăzi o mănăstire ortodoxă. „Cetățuia” a fost utilizată în antichitate ca o adevărată cetate fortificată aproape în totalitate în mod natural. Poziția dominantă (725 m altitudine), practic inexpugnabilă, a fost valorificată și în evul mediu, când o nouă fortificație a funcționat aici, de data aceasta lăsând urme ceva mai consistente, având un rol strategic la granița nordică a Valahiei, fiind în același timp și punct vamal.

Privit dinspre sud, peisajul este dominat de masivul Leaotei (2135 m). Acesta, cu forme greoaie și întinse pășuni alpine, tăiat însă de puternice văi prăpăstioase spre valea adâncă a Dâmboviței, ocupă limita estică a zonei montane a Argeșului. Este alcătuit din roci cristaline având spre nord-vest formațiuni calcaroase.

Celălalt element natural definitoriu al zonei este apa Dâmboviței, afluentul cel mai important al sistemului Argeș. Dâmbovița izvorăște din masivul Iezer, valea sa fiind străjuită spre est de Munții Leaota, iar spre nord de crestele calcaroase ale Pietrei Craiului. Afluenții din zona muntoasă sunt mici, grupându-se mai ales pe stânga¹¹. Debitul apei este sporit de numeroasele izvoare care, în sectorul montan, în special în Cheile Mari ale Dâmboviței, debrușează sub nivelul râului¹². În sectorul montan, procentul scurgerii sezoniere a Dâmboviței variază între 13,5 (iarnă) și 38,3 (primăvara)¹³.

Clima este temperat-continentală. Temperatura medie anuală în nordul județului Argeș înregistrează 7,2 °C. În medie, sunt 170 zile din an fără îngheț. Precipitațiile atmosferice cuprind valori între 1200 și 1400 mm anual. Vântul bate frecvent din direcția vest-nord-vest, dar viteza maximă o are vântul din direcția sud-est și sud. Pentru această zonă, solurile caracteristice sunt cele brune gălbui și brune gălbui aride, dar se întâlnesc și soluri brune acide și podzolice brune.

Vegetația este de tip alpin și subalpin, reprezentată prin pajiști de coarnă (rogoz) (*Carex curvula*), părușcă (păiuș) (*Festuca stipina*), iarba stâncilor (*Agrostis rupestrae*), țapoșică (*Nardus stricta*) etc., alcătuiind pășuni importante pentru turmele de ovine și bovine și constituind un avantaj zonal pentru creșterea animalelor, precum și prin întinse

¹⁰ Alexiu et al. 1998, 16.

¹¹ Ujvări 1972, 447-448.

¹² Popescu-Argeșel 1980, 14.

¹³ Ujvări 1972, p. 455, tab. 110.

păduri de conifere, fâgete și stejărete. Pădurile fiind cele care predomină în zonă, speciile de animale sălbatice sunt numeroase. Apa rece și repede a Dâmboviței este mediul de viață propice al păstrăvului.

3. Scurt istoric al cercetării „Cetățuiei”

Mănăstirea de pe vârful stâncos al „Cetățuiei” suprapune integral, începând cu primele ei înjghebări ce nu coboară mai devreme de finalul sec. al XVII-lea¹⁴, vestigiile a două fortificații ce s-au succedat de-a lungul timpului în acest punct strategic, de unde se putea controla facil drumul ce urma cursul Dâmboviței prin defileul de la poalele masivului stâncos: o cetate dacică și o fortificație medievală. Ambele erau legate organic de așezările deschise, contemporane lor, ce s-au dezvoltat la baza monticolului, pe malul stâng al râului Dâmbovița, între gurile de vărsare ale afluenților de pe stânga, Valea lui Coman (la extremitatea nordică), respectiv Valea Chiliilor (la sud).

Primele săpături pe vârful monticolului „Cetățuia” au fost efectuate de Dimitrie Butculescu în anul 1876¹⁵. Cele două fortificații au fost apoi cercetate arheologic secvențial în anii 1940-1941 și 1958 de Dinu V. Rosetti¹⁶, săpăturile fiind reluate și extinse în 1969 de același arheolog în colaborare cu Lucian Chițescu¹⁷.

Cetatea dacică, ale cărei ziduri de incintă din blocuri de piatră au fost surprinse pe marginea sud-vestică a vârfului monticolului, în zona prin care se face și astăzi accesul în mănăstire, era dominată de un turn-locuință ce a fost incendiat în sec. I a.Chr. Acest turn-locuință cu temelii de piatră, avea un plan pătrat, cu laturile de 9×9 m, groase de 2 m. În interiorul turnului, în nivelul de arsură, a fost descoperit un denar roman republican emis în anul 88-87 a. Chr. (Q. Titius), apreciindu-se că ar putea constitui un bun reper cronologic privind momentul distrugerii. Tot aici au fost descoperite și trei bazine destinate colectării apelor pluviale, săpate în stâncă până la adâncimea de 3,5 m. Un alt zid, gros de 1,6 m, construit din piatră legată cu mortar, în structura liantului găsindu-se și fragmente de cărămidă și de cărbune¹⁸, închidea către nord, către Valea lui Coman, marginea micului platou de pe vârful. Acest zid aparținea celei de-a doua fortificații, cea medievală. Pe vârful monticolului săpăturile arheologice au evidențiat două niveluri din evul mediu: un prim nivel, datat în a doua jumătate a sec. al XIII-lea și începutul celui următor, precum și nivelul superior, datat pe durata sec. al XIV-lea¹⁹.

Toate aceste cercetări arheologice anterioare²⁰ s-au desfășurat la câțiva metri nord (și la ceva mai mult, circa 50 m, către vest²¹) de zona afectată de săpăturile noastre din 2020. Relativ restrânse și condiționate de situația puțin propice din teren, ce a făcut imposibilă o cercetare exhaustivă (construcții ale schitului, pomi fructiferi), săpăturile arheologice mai vechi nu au cuprins și zona marginii sudice a vârfului monticolului, zonă ce a făcut obiectul săpăturilor noastre. Cu o singură excepție, și anume secțiunea numerotată S V, efectuată de Rosetti în anul 1958, care, chiar dacă nu suprapune locul cercetării actuale, este poziționată cel mai aproape de acesta: „trasată într-o depresiune, la locul numit *beciu*” (în realitate cisterna rotundă, de mari dimensiuni, săpată în stâncă²²), aici fiind găsite pe lângă câteva „fragmente ceramice medievale de factură mai veche” (nu reiese clar dacă respectivele fragmente erau asemeni celor din nivelul medieval inferior, sau mai vechi decât cele de regulă găsite în cetate) și

¹⁴ Răuțescu și Petrescu 1956, 152-162; Măndescu și Mestecăneanu 2019, 69, nota 1.

¹⁵ Butculescu 2009, 137-141.

¹⁶ Rosetti 1962, 73-77, Fig. 1/3-4; 2; 3/4-19, 22-35, 39; 4/1-9, 13, 16-17, 19, 31; 6/1, 6-8.

¹⁷ Rosetti și Chițescu 1973, 57-58.

¹⁸ Rosetti 1962, 74, Fig. 1/3-4; Chițescu 1976, 158, Fig. 2-3.

¹⁹ Rosetti 1962, 74-75; Chițescu 1976, p. 171-173, Fig. 1-2; 13/14, 17-23; 15/14, 17-24, unde se admite cel mult și începutul sec. al XV-lea pentru perioada în care cetatea a rămas în uz.

²⁰ Butculescu 2009, 103-154, pl. 13, 19-20; Rosetti 1962, p. 77, Fig. 2; Măndescu 2006, 22-23, 27-28, pl. 4-6; Drăghiceanu 1912, 89-94; Rosetti și Chițescu 1973; Chițescu 1976, 156-163, 170-173, Fig. 2-3, 5-7; Chițescu 1981, 71-74; Chițescu 1992, 87-89.

²¹ Cele trei secțiuni (S II-S IV) efectuate în 1969 de Dinu V. Rosetti și Lucian Chițescu, pe panta sud-vestică a vârfului monticolului, având ca rezultat interceptarea zidului cetății dacice, au fost poziționate la circa 50 m distanță către vest de zona cercetată în 2020, în cea mai mare parte chiar în afara incintei schitului, „la marginea abruptă ca peretele a acestuia (a platoului de pe vârful – n.n.), imediat lângă și sub ultima porțiune a actualei cărări de acces spre schit” (Chițescu 1976, 158, Fig. 2; Rosetti și Chițescu 1973, 55, Fig. 1).

²² Măndescu 2009, 257-259, Fig. 3-4. La fel ca multe alte obiective arheologice din cetate, nici cisternele nu au beneficiat de o cercetare adecvată. Rosetti și Chițescu 1973, 56 menționează că „în timpul cercetărilor nu s-au găsit în interiorul lor decât pământ răvășit și materiale amestecate”, dar afirmația celor doi e mult prea vagă spre a ne edifica despre care cercetări era vorba – despre cele din 1969, sau la cele anterioare, din 1958. Ne lămurește ulterior Chițescu 1976, 160, cu o precizare care spune totul despre această situație: de fapt, cisternele fuseseră golite deja la momentul săpăturilor („Din nefericire, toate aceste rezervoare au fost golite de înaintași, astfel că în timpul cercetărilor noastre nu s-au găsit în interiorul lor decât pământul răvășit și materiale amestecate”).

„resturi sporadice de locuire din orânduirea comunei primitive, datând probabil de la începutul epocii de bronz”²³. Aceasta a fost prima și ultima semnalare a unor urme preistorice pe vârful monticolului.

Către finalul perioadei medievale, oricum după ce cetatea de pe vârful și-a încheiat existența, monticolul „Cetățuia” este ocupat de un modest așezământ eremitic, punctul său central fiind bisericuța rupestră²⁴. Primele indicii ale existenței unui schit pe vârful monticolului datează de la 1700 („Negru Vodă” cu simbolul mănăstirilor mici, pe harta Țării Românești, întocmită de stolnicul Constantin Cantacuzino), însă de-a lungul a mai bine de două secole, până la începutul sec. XX, vârful monticolului a înregistrat mai multe perioade de părăsire. O renovare a bisericuței rupestre are loc în 1915-1916, în cea mai mare parte pe cheltuiala preotului Gheorghe Moisescu, paroh la Biserica Domnească din Câmpulung. Tot acum se construiesc și câteva chilii pentru cei doi călugări stabiliți acolo. Este autorizată chiar construirea a patru camere pentru pelerini pe stânca de deasupra bisericii rupestre (din fericire, niciodată pusă în operă). Re-sfințirea este făcută abia în anul 1923. În anii celui de-al Doilea Război Mondial, stareț era Pimen Bărbieru²⁵, arestat în 1949 și condamnat la muncă silnică de noul regim instaurat în România. În perioada 1965-1968, viitorul profesor și istoric local Vintilă Purnichi locuiește la schit, unde mai viețuia un singur pustnic, Dorotei Bărbieru („preot, paznic și ghid”), fratele lui Pimen²⁶. Deja la mijlocul anilor '70 ai secolului trecut, Chițescu remarca limitarea suprafeței ce îngăduia o cercetare arheologică adecvată pe vârfului „Cetățuiei” „datorită și marelui număr de chilii actuale”²⁷. Începând cu 1993, schitul devine mănăstire și odată cu aceasta începe un program consecvent de reabilitare și extindere a ansamblului monastic prin consolidarea / reamenajarea clădirilor vechi sau ridicarea altora noi (de exemplu, o biserică înălțată în 2004 la miazăzi de bisericuța rupestră). De la cumpăna anilor '60-'70 ai secolului trecut (cercetările Rosetti – Chițescu) și până acum, niciun arheolog nu a mai condus vreo săpătură pe „Cetățuia”, fie ea sistematică sau preventivă.

4. Metodologia de lucru

În cercetarea arheologică preventivă din 2020 nu au fost folosite utilaje mecanizate. De altfel, accesul oricărui tip de mijloc mecanizat pe monticolul „Cetățuia” este imposibil. Săpătura arheologică a fost realizată după metoda altimetrică, cu cazma și lopată, detaliile fiind puse în evidență cu șpaclul / truela și pensula / peria.

Suprafața de cercetat (inițial de 157,8 m², însă, pentru asigurarea securității echipei, în atenția noastră au rămas doar 115,6 m² accesibili, din care 90,2 m² au fost investigați prin săpătură arheologică) a avut o orientare est-vest, cu o pantă accentuată dinspre nord și est către sud-vest (diferența maximă de nivel pe axul est-vest a fost de 4,5 m – pe taluzul sudic, iar pe direcția nord-sud diferența maximă înregistrată a fost de 5,3 m – în S1, zona beciului).

Această suprafață aproximativ dreptunghiulară a fost împărțită în unități de săpătură ce s-au succedat de la vest către est, orientate nord-sud, perpendicular pe pantă, notate S1-S5. Dimensiunile (lățimea și lungimea) acestor unități au fost variabile, în funcție de particularitățile terenului și de dispunerea încăperilor din construcțiile anterioare (lungimea lor a variat între 4,5 și 6,5 m, iar lățimea între 3,5 și 4,5 m). Între acestea au fost rezervați martori cu o lățime constantă de 0,5 m (Pl. I/1).

La nord, marginea săpăturii a urmat o linie dreaptă orientată est-vest, ce a pornit în capătul vestic de la colțul nord-vestic al construcțiilor și amenajărilor recente (parte din ele sprijinind terasa ce susține curtea actuală a mănăstirii și bazinul de apă circular), oprindu-se în extremitatea vestică la 1,5 m sud de cisterna mare rotundă.

Către sud, secțiunile au înaintat pe lungimi variabile, ținându-se cont de garantarea siguranței săpătorilor (în marginea prăpastiei) și de rezervarea unui spațiu de trecere și acces. Astfel, în sectorul estic al laturii sudice, săpătura s-a oprit pe ceea ce mai rămăsese dintr-o întăritură de pietre legate cu mortar de var și ciment ce urmărea pe direcția est-vest curba de nivel la marginea terenului, deasupra prăpastiei (probabil baza unui „zid” recent), iar în partea vestică a aceleiași margini sudice săpătura s-a oprit pe un sector de trepte de ciment ce asigura accesul la clădirile ridicate în 1986 pe latura de sud a acestora.

Întăritura („zidul”) de pietre (bolovani de gresie de mari dimensiuni) legate cu mortar de var și pe alocuri cu ciment, de la marginea sudică a terasei, foarte probabil o construcție mai recentă, poate ridicată odată cu clădirile din 1986, cu rostul susținerii terasei, a fost construită direct pe stâncă, acolo unde aceasta avea o cotă mai înaltă, în partea de est, și pe un nivel de umplutură și nivelare modernă în partea de vest (Pl. I/1; II-III). Se păstra pe maximum trei-patru asize, pe o înălțime maximă de circa 1 m. Grosimea sa varia de la 1 m în capătul estic până la 0,5 m în partea vestică, acolo unde era în mare parte demolată. O atribuire a acestei structuri uneia din fazele de funcționare a cetății, cu funcții defensive, este improprie, datorită faptului că în această zonă peretele prăpastiei adânci de peste

²³ Rosetti 1962, 77, Fig. 2

²⁴ Răuțescu și Petrescu 1956, 152-162; Măndescu și Mestecăneanu 2019, 69, nota 1.

²⁵ Vasilescu 1945, 48.

²⁶ Purnichi 2008, 7, 108, 110.

²⁷ Chițescu 1976, 157.

30 m către Valea Chiliilor este vertical, făcând inutilă dublarea acestui avantaj natural prin construirea unui sector de fortificație suplimentar. Rostul său trebuie să fi fost acela de a asigura stabilitatea terasei ocupate de construcții în epoca modernă, dar și de a conferi securitate utilizatorilor căii înguste de acces pe la sud de respectivul corp de chilii. Am hotărât ca pentru a asigura securitatea muncitorilor, dar și pentru a nu afecta atât stabilitatea săpăturii cât și susținerea terasei în general, această întăritură să fie păstrată pe parcursul cercetărilor noastre acolo.

După curățarea și degajarea molozului rezultat din demolarea recentă a clădirilor din sectorul de est (S3-S5), petrecute anterior începerii cercetării noastre, s-a continuat cu adâncirea treptată până la stânca nativă. În sectorul de vest (S1-S2), arheologii au asistat la demolarea construcțiilor (pereți, planșee) și la îndepărtarea materialului rezultat, după care au efectuat cercetarea arheologică în interiorul spațiului delimitat de fostele temelii, până la stânca nativă. Pentru ilustrarea profilelor au fost alese fețele estice ale martorilor (patru la număr) și taluzul vestic al S1 (Pl. 2). De asemenea, au fost desenate și profilele de nord și de sud ale întregii suprafețe cercetate (Pl. 3). Adâncimile au fost măsurate de la nivelul actual de călcare. În final, martorii au fost demontați integral, cu recuperarea și înregistrarea materialului arheologic. În general, a fost o cercetare extrem de dificilă, având în vedere diferențele mari de nivel de la est la vest și de la nord la sud, existența unor construcții contemporane dezafectate (Pl. I/2), care, la sosirea noastră pentru începerea cercetărilor, erau parțial demolate (o dată cu răvășirea și amestecarea unor porțiuni de umplutură și de strat arheologic; intervenții masive în contextul arheologic înainte de începerea cercetării), proximitatea prăpastiei de la sud, restrângerea treptată a spațiilor de acces și circulație etc.

5. Principalele rezultate ale cercetării arheologice preventive

Perimetrul cercetat a făcut parte din ansamblul cetății dacice și al celei medievale ce au funcționat pe vârful monticolului „Cetățuia” în secolele II a.Chr.-I p.Chr., respectiv XIII-XV, fiind situat chiar în marginea sudică a platoului de pe vârf, deasupra prăpastiei abrupte către Valea Chiliilor (Fig. 3). Este un teren îngust și accidentat, în pantă accentuată către vest dar și către sud, aflat la o diferență de nivel cuprinsă între 3 și 6 m mai jos față de platoul de pe vârf care se înalță imediat la nord, la altitudinea de 735 m. Pentru o mai bună racordare a zonei cercetate de noi la vestigiile arheologice cunoscute din ansamblul cetății de pe vârf, cel mai bun punct de reper îl constituie marea cisternă dacică rotundă, săpată în stânca platoului superior²⁸, aflată imediat la nord-est de perimetrul investigat.

În ultima jumătate de secol, acest petic de stâncă marginal a fost ocupat de construcții ce țineau de organizarea schitului și apoi a mănăstirii. Spațiul de pe vârful monticolului fiind restrâns și deja ocupat de clădiri mai recente, locul noului ansamblu arhitectural (corp de chilii, spațiu administrativ și trapeză) pe care mănăstirea intenționează să îl ridice corespunde în cea mai mare parte cu locul ocupat anterior de un șir de construcții din zid de cărămidă și bolțari, ridicate de schit în anul 1986 (Fig. 4-5; Pl. I/2).

Fig. 3. Prăpastia către Valea Chiliilor. Cercetarea preventivă s-a desfășurat foarte aproape de muchia acesteia, la vest de crucea ce se zărește pe vârf. Vedere dinspre sud.

²⁸ Măndescu 2009, 258, Fig. 3-4.

Fig. 4. Construcțiile din 1986, la marginea sudică a vârfului „Cetățuia”. Vedere dinspre sud, de deasupra Văii Chiliilor. În plan îndepărtat, către nord-vest, pe malul stâng al Dâmboviței care în acel punct face un cot către vest, se distinge sectorul arheologic „Poiana Târgului”, astăzi suprapus în totalitate de locuințele cătunului Valea Cetățuia.

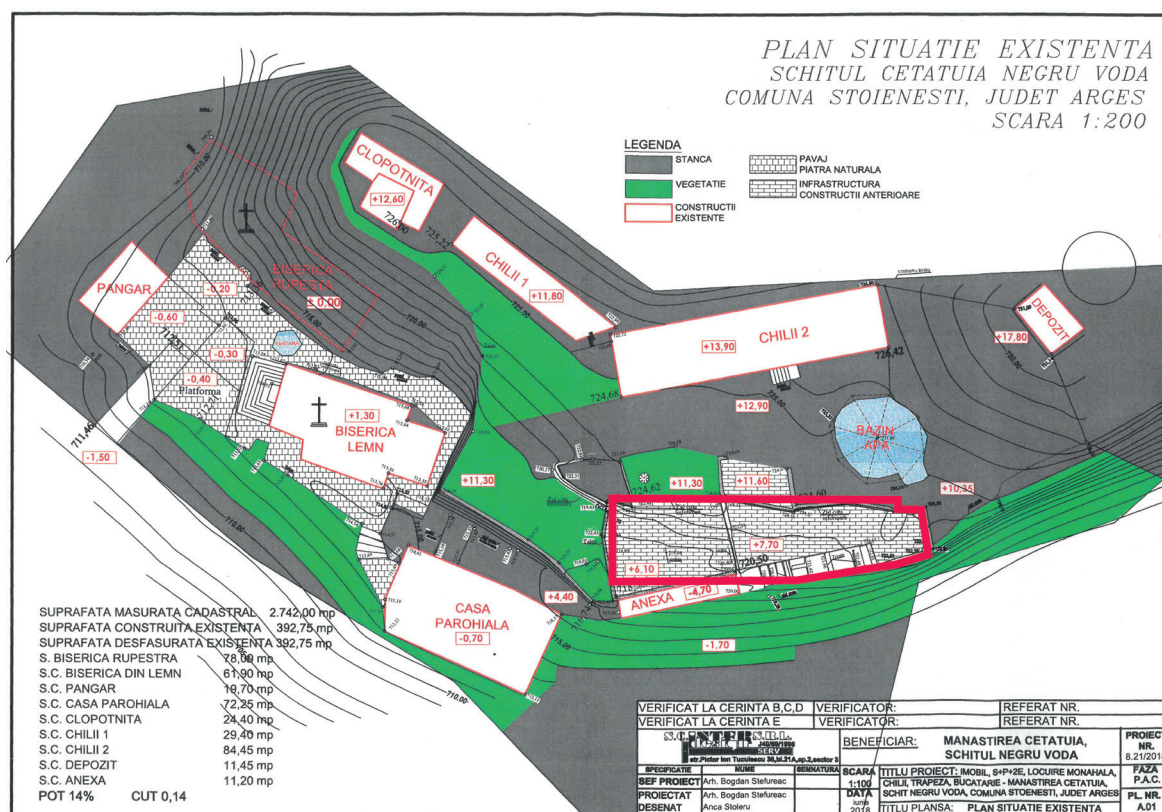

Fig. 5. Poziționarea săpăturii preventive în zona din sit anterior ocupată de construcții, la marginea sudică a platoului îngust de pe vârful monticolului „Cetățuia”.

Ansamblul din 1986, alcătuit din subsol în extremitatea de vest (beci, centrală termică), parter și etaj (chilii, bucătărie, trapeză), a succedat un alt ansamblu de chilii construit probabil din paiantă, într-o perioadă neprecizată. Oricum, construcția acestui prim (?) rând de chilii este anterioară anului 1967, an în care sunt redată pe o acuarelă deținută de mănăstire. Toate aceste intervenții moderne au afectat într-o măsură însemnată patrimoniul arheologic, așa cum au dovedit cercetările noastre aici.

La momentul începerii cercetării preventive, parte din ansamblul din 1986 (sectorul vestic) se găsea încă în elevație, dar nefuncțional. Sectorul estic al acestui șir de clădiri fusese deja demolat de beneficiar (fără asistența noastră), păstrându-se încă pe partea nordică indicii despre nivelul cotelor etajului și compartimentarea spațiilor (Fig. 6a). Un sector (orientat est-vest, cu dimensiunile de circa 5,5 x 2 m) din dărâmăturile acestor încăperi fusese deja săpat și degajat, laolaltă cu depunerile anterioare, până la adâncimea de circa 1,5 m (Fig. 6b; Pl. I/2). Această excavare anterioară a afectat straturile cu depuneri dacice și medievale, materialele arheologice (fragmente ceramice, oase de animale, piese metalice), unele interesante pentru evoluția și cronologia sitului²⁹, fiind predate de descoperitor Direcției Județene pentru Cultură Argeș, iar de aici fiind încredințate Muzeului Județean Argeș, în patrimoniul căruia se păstrează. Dincolo de acest sector, către est, pe o lungime de 9 m, până la un zid de bolțari care constituie limita estică a vechilor construcții și totodată a investiției propuse, straturile de pământ era absente, deoarece depunerile fuseseră îndepărtate în totalitate până la stâncă (aflată la -0,8 m de la nivelul de călcare actual din marginea sudică a sectorului). Mai mult, în capătul estic stânca era săpată recent până la adâncimea de 50-60 cm (Fig. 6c).

Din cauza stâncii native cu o pantă accentuată aici și a marginii prăpastiei de la extremitatea sudică a platoului, perimetrul respectiv nu a fost propice locuirii stabile nici în epoca dacică și nici în cea medievală. Tocmai de aceea, cu câteva excepții, complexe arheologice nu au fost surprinse. Deși inconstante și puternic deranjate de construcțiile moderne, depunerile arheologice sunt totuși prezente, fiind reprezentate de straturi cu materiale (resturi menajere – fragmente ceramice, mici piese metalice rezultate în primul rând de la construcții – cuie, scoabe, piroane, dar și două bolțuri de arbaletă, în sfârșit, o cantitate mare de oase de animale) aruncate sau alunecate pe versantul sudic de pe micul platou de pe vârf, unde în epoca dacică și în cea medievală se afla zona rezidențială (turnul-locuință dacic și cisternele aferente, respectiv incinta propriu-zisă a fortificației medievale).

Au fost reperate doar cinci complexe arheologice (Pl. I/5; IV): trei intervenții în stâncă (o terasare, o albiere rectangulară și urmele unei posibile palisade) a căror datare rămâne incertă în lipsa unui material concludent asociat, o aglomerare de blochete de piatră locală (gresie) fasonată prăvălitate de pe terasa superioară în cea de-a doua epocă a fierului, precum și parte din oasele scheletului unui defunct (reînhumare) depuse grupat într-un nivel post-medieval.

5. 1. Stratigrafia nu este unitară și nici coerentă, în primul rând din cauza intervențiilor recente și a bulversărilor produse de construcțiile mănăstirii, dar și, într-o măsură deloc de neglijat, ca urmare a alunecărilor produse de-a lungul secolelor pe versant către sud și către sud-vest, dublate poate și de o curățare efectivă a versantului, la anumite intervale de timp (Pl. II-III). Așa se explică faptul că majoritatea depunerilor cu materiale din cea de-a doua epocă a fierului, corespunzând etapei de funcționare a cetății dacice, se aglomerează către extremitatea sudică, către prăpastie (Pl. I/4), în timp ce în partea de nord a suprafeței cercetate, considerabil mai înaltă, predomină materialele ceramice medievale (Pl. I/3).

Prin urmare, o stratigrafie sintetizată a sectorului cercetat se prezintă astfel, de sus în jos:

- Construcții recente: fundațiile clădirilor din 1986, pe primii 0,5/0,7 m adâncime, îndeosebi în partea de nord a suprafeței cercetate, zidite din ciment, bolțari, cărămizi, fier-beton;
- Umplutură recentă sub fundațiile acestor clădiri, necesară nivelării terenului accidentat, alcătuită din moloz, bulgări de var și tencuială, dărâmătură din chiliile și anexele anterioare, carton de izolație, materiale diverse din plastic, cuie, fragmente de sticlă, oase de animale etc., ce poate atinge grosimi de 1,5/1,8 m. În partea de nord a suprafeței cercetate s-au individualizat două și chiar trei astfel de straturi cu nuanțe și consistențe diferite (cenușiu, brun și gălbui), care suprapuneau fie stânca nativă, fie depunerile medievale. În partea de sud a suprafeței au fost identificate două din cele trei straturi recente (cenușiu și brun), ce suprapuneau depuneri din cea de-a doua epocă a fierului.
- Depuneri medievale (fragmente ceramice la roată, oase de animale, cuie, piroane, scoabe, două bolțuri de arbaletă etc.) ce stau într-un sediment brun-gălbui nisipos, inconstant, cu grosimea de maximum 0,4 cm, întâlnite îndeosebi în partea de nord a sectorului cercetat, la adâncimi variind între 0,6/1 m și 1,8/2,2 m și care suprapun direct stânca nativă.
- Depuneri din cea de-a doua epocă a fierului, dacice (fragmente ceramice locale și de import, la mână și la roată, oase de animale, cuie, piroane, scoabe etc.) ce stau într-un sediment negru, granulos, inconstant, cu grosimea de maximum 1 m (între -1,1 m și -1,9 m în S3 și S4, în ungherele stâncii), întâlnite îndeosebi în partea de sud a sectorului cercetat, și care suprapun direct stânca nativă.
- Stânca nativă – acolo unde nu fusese deja dezvelită anterior, aceasta a apărut la adâncimi cuprinse între 0,50 și 2,80 m (adâncimile mai mari au fost înregistrate atât la extremitatea sudică, către prăpastie, dar mai ales la extremitatea nordică, sub nivelul construcțiilor și al umpluturii moderne).

²⁹ Măndescu și Mestecăneanu 2019, 65-82.

Fig. 6. Zona destinată cercetării arheologice, la momentul începerii șantierului. a – urmele construcțiilor din 1986 (compartimentări, placă de planșeu). În plan îndepărtat, către est, suprastructura modernă din zidărie de cărămidă și bolțari, acoperită cu lemn, a marii cisterne rotunde săpată în stâncă probabil în perioada dacică de funcționare a cetății; b – marginea sudică a monticolului, cu urmele intervențiilor recente. Vedere dinspre extremitatea estică a perimetrului afectat de proiect; c – zonă curățată anterior până la stâncă (și stâncă săpată) în capătul estic al sectorului destinat cercetării.

Fig. 7. S1 – vedere dinspre vest: în stânga (către nord) – beciul, în dreapta (către sud) – încăperea fostei centrale termice a mănăstirii.

5. 2. Descrierea secțiunilor

S1, situată în extremitatea vestică a suprafeței cercetate și orientată nord-sud, a avut dimensiunile de 5,8 x 3,5 m și a coincis în cea mai mare parte cu beciul și cu spațiul fostei centrale termice a mănăstirii, încăperi săpate în stânca nativă. De la nivelul actual de călcare, beciul (încăperea subterană de la nord) a fost săpat în stâncă până la -1,8 m, iar la sud de acesta, încăperea ce adăpostea centrala termică era ușor mai adâncită, de la nivelul actual de călcare adâncimea podelei ajungând la 2,5 m în colțul de sud-vest. Stânca de la baza camerei de sud (centrală) era vizibilă, curățată, fără vreun material modern sau arheologic. Stânca de la baza beciului era acoperită cu un strat subțire de pământ (5-10 cm grosime maximum), acumulare recentă. Degajarea acestui strat nu a dus la descoperirea de material arheologic (Fig. 7).

S2 a fost trasată paralel cu S1 (orientare nord-sud), la est de aceasta, având dimensiunile de 5,8 x 4 m. Între cele două secțiuni a fost rezervat un martor de 0,5 m lățime. S2 a coincis, în cea mai mare parte, cu locul ocupat în structura din 1986 de camera aflată la est de încăperea centralei (Fig. 8). Sub placa de beton ce susținea podeaua încăperii respective, a fost găsit un strat masiv de umplutură modernă, gros de 0,5-1,4 m, conținând fragmente de cărămidă, cuie de fier, oase de animale, bulgări de var, moloz, tencuială de perete, fragmente de plăci de faianță,

Fig. 8. S1 (în plan îndepărtat) și S2 (în plan apropiat), înainte (a) și după (b) demontarea martorului dintre ele. Vedere dinspre est.

material plastic, carton de izolație etc. În această umplutură au fost antrenate și fragmente ceramice dacice și îndeosebi medievale. Este de remarcat un fragment medieval cu marcă de olar (cruce în cerc), găsit în stratul de umplutură, sub colțul sud-vestic al camerei, la adâncimea de 1 m. Între acest strat de umplutură și stânca nativă a fost identificat un alt strat de nivelare, cu fragmente ceramice moderne și medievale. Cele două straturi de depuneri sunt despărțite de un nivel consistent de bulgări de var și fragmente de tencuială.

Foarte probabil, molozul folosit ca umplutură și nivelare a terenului cu pantă abruptă spre sud-vest provine de la demolarea construcțiilor mănăstirii anterioare programului edilitar din 1986. În partea central-estică a S2, stânca apare încă de la o cotă superioară, de la adâncimi de 0,15/0,2 m (fundațiile sprijinindu-se direct pe aceasta – Fig. 9), adâncindu-se dinspre colțul nord-estic spre sud-vest, unde apare la adâncimea de 1,15 m. După demontarea matorului dintre S1 și S2, s-a putut observa foarte clar cum stânca nativă a fost curățată și tăiată pentru a fixa baza peretelui dintre camere (Fig. 10), fapt ce explică absența în acest sector a depunerilor din cea de-a doua epocă a fierului.

S3 (Fig. 11/a-b) a avut aceleași dimensiuni ca și secțiunea precedentă de la vest, 5,8 x 4 m, de care a despărțit-o un mator lat de 0,5 m. A fost delimitată în capătul său nordic de un zid de bolțari orientat est-vest și a suprapus în

Fig. 9. S2 – sectorul nordic.

Fig. 10. Stânca tăiată pentru fixarea peretelui, după demontarea matorului dintre S1 și S2.

Fig. 11. S3 – vedere generală dinspre sud (a) și detaliu cu zona centrală, cu Cx 2 și parțial Cx3 (b).

mare parte locul ocupat anterior de o altă încăpere a ansamblului mănăstirii. Sub placa de ciment a camerei, se afla un strat de umplură recentă ce suprapunea un nivel de depuneri medievale (ceramică, materiale de construcții – multe cuie, piroane, un ivăr, oase de animale, bolțuri de arbaletă etc.), brun-gălbui, cu consistență nisipoasă. Imediat la sud de aceste depuneri, se afla Cx 2 și mai departe către sud, la baza treptei formate acolo de stânca nativă, Cx 3 (Fig. 11b).

În extremitatea sudică, mărginită de întăritura de bolovani de gresie (baza „zidului” ce urmărește muchia sudică a masivului stâncos, deasupra versantului abrupt spre Valea Chiliilor), stratul recent era delimitat printr-un nivel de bulgări de var și de tencuială de pereți (întâlnit și la talpa întăriturii respective, precum și mai departe către vest, în S2) de un altul, brun-cafeniu, foarte probabil un strat de umplură de asemenea modern (câteva fragmente ceramice recente nu lasă loc interpretărilor), deși conține și materiale (amestecate, purtate) dacice și medievale. Acesta suprapune stratul de depuneri dacice (material ceramic, mici bulgări de chirpici, oase de animale), negru granulos ce coboară până la stânca nativă.

S4 (Fig. 12) a avut dimensiunile de 4,5 x 3 m, prelungită ulterior în partea de sud cu circa 1 m, până la întăritura de bolovani de deasupra prăpastiei. Martori cu lățimea de 0,5 m fiecare au delimitat-o de secțiunile învecinate de la vest (S3) și est (S5). În această zonă, terenul prezenta urmele unei intervenții proaspete. L-am găsit intact doar în jumătatea de nord, în jumătatea sudică fiind afectat de o excavație făcută nu cu multă vreme înainte. În sectorul nordic, pe primii 0,3-0,5 m adâncime s-a găsit un strat de moloz provenit de la demolări. Urma o depunere

Fig. 12. S4 – vedere generală dinspre sud.

mortar de var și cu ciment. S5 s-a aflat la sud de cisterna mare rotundă săpată în piatră, probabil în perioada dacică de funcționare a cetății, și care este utilizată și în prezent pentru nevoile mănăstirii (Fig. 13). Jumătatea sudică a secțiunii, cu o pantă pronunțată către sud-vest, am găsit-o deja excavată până la stâncă, prin urmare, pentru săpătura noastră a rămas disponibilă doar partea de nord. Această zonă s-a dovedit a fi sterilă arheologic: pe o adâncime maximă de 0,9/1 m până la stâncă, se găsea un strat de umplutură recentă, conținând moloz amestecat cu resturi menajere, oase de animale, folii de plastic. Materialele arheologice au fost absente.

S5 *extinderea estică* reprezintă o suprafață patrulateră (aproximativ trapezoidală), cu suprafața de circa 5 m², în continuarea lui S5 către est, delimitată la extremitatea estică, dar și pe latura de nord, de un perete de bolțari

recentă ce suprapunea stratul de depuneri medievale brun-gălbui nisipos, acestea din urmă acoperind integral suprafața Cx 1. În jumătatea sudică, excavația efectuată înainte de începerea cercetării noastre se oprește la 0,6 m adâncime, în stratul de depuneri moderne, în care se afla și baza întăriturii de bolovani. Sub acest strat consistent se afla un altul, mai subțire, brun-cafeniu, cu material amestecat (puține fragmente ceramice dacice, altele medievale, dar și moderne), ce suprapunea nemijlocit stratul de depuneri din cea de-a doua epocă a fierului acumulat în pliurile stâncii de pe versantul sudic, și care aici s-a dovedit bogat în materiale ceramice și oase de animale.

S5, ultima secțiune dinspre est, a fost orientată nord-sud și a avut dimensiunile de 4,5 x 3,5 m, extinsă cu circa 0,5 m către sud, până la „zidul” de bolovani prinși cu

Fig. 13. S5, în vecinătatea sudică a cisternei.
Vedere generală dinspre sud-vest.

(Fig. 14). Latura sudică era constituită de capătul estic al „zidului” de bolovani de gresie legați cu mortar și, suplimentar, în unele locuri, cu ciment. La îmbinarea laturilor estice și sudice ale acestei delimitări, așadar în colțul sud-estic al extinderii, în marginea masivului stâncos sub care se deschidea prăpastia spre Valea Chiliilor, s-a putut observa clar cum peretele de bolțari suprapune direct întărirea („zidul”) de bolovani, care la rândul său era construită aici direct pe stânca nativă. Am găsit acest sector complet golit de straturile de pământ / depuneri arheologice, stânca fiind aparentă. Între S5 și extinderea către est nu a existat un martor, întrucât zona fusese anterior curățată de pământ până la stâncă. Mai mult, în capătul estic al suprafeței stânca însăși fusese excavată pe o adâncime de maximum 0,6 m.

Fig. 14. S5 extinderea estică, cu sectorul de stâncă excavată anterior la baza peretelui de bolțari. Vedere dinspre vest.

5. 3. Complexele (Pl. I/5; IV)

Cx 1 este reprezentat de o terasare în stânca nativă, identificată la adâncimea de 0,9 m în zona nordică a S4 și care continua cu extremitatea sa estică în martorul dintre S4 și S5 (Fig. 15). Dimensiunile acesteia erau de 4 m în lungime (paralel cu muchia stâncii și cu curba de nivel) și 0,8 m în lățime (la est), continuând cu platforma nativă stâncii, pe aceeași latură de est, până la o lățime de 1,4 m. Adâncimea maximă până la care stânca a fost tăiată cu dalta, și apoi nivelată, a fost atinsă în colțul de nord-est (-0,5 m). Este vorba, așadar, de un spațiu amenajat pe jumătate prin tăierea și terasarea stâncii în partea sa nord-estică, cealaltă jumătate (sud-vestică) fiind nivelată natural și eventual prelungită mai departe către sud-vest cu o platformă de lemn, astfel încât putea oferi un adăpost cu plan dreptunghiular, cu laturile de 4 x 1,4 m, orientat vest-nord-vest–est-sud-est, urmând conformația stâncii. Materialul arheologic descoperit pe această terasare (platformă) este alcătuit din fragmente ceramice medievale, cuie, piroane de factură medievală, oase de animale.

Datate: după materialul arheologic descoperit, complexul se datează în epoca medievală, sec. XIV-XV, dar nu se poate exclude o origine dacică, structura putând fi reutilizată în evul mediu.

Cx 2. O adâncitură în stâncă (Fig. 16), cu formă geometrică în plan (1 x 0,6 m), orientată vest-nord-vest–est-sud-est (la fel ca și Cx 1), în zona de mijloc a S3, la 1,8 m adâncime, sub stratul de umplutură recentă. Stânca a fost cioplită cu dalta, pe o adâncime de până la 0,3 m. Lângă colțul nord-vestic se distingeau câteva trepte tăiate, de asemenea, în rocă, precum și o întărire a colțului respectiv cu ciment. Tăietura treptelor era vizibil mai proaspătă decât cea a adânciturii dreptunghiulare. Această albieră se afla imediat la sud de limita depunerilor medievale (probabil înlăturate intenționat în acel loc, într-o epocă mai recentă), fără a fi suprapusă de acestea. Totuși, în umplutura sa au fost găsite câteva fragmente ceramice medievale, alături de un fragment ceramic modern și un fragment de cărămidă. Rostul acestei albierii este greu de determinat: spațiu de depozitare sau poate, inițial, de colectare a apei scursă din vârful monticolului pe versantul său sudic.

Datate: epoca medievală (?), cu reutilizare în perioada recentă.

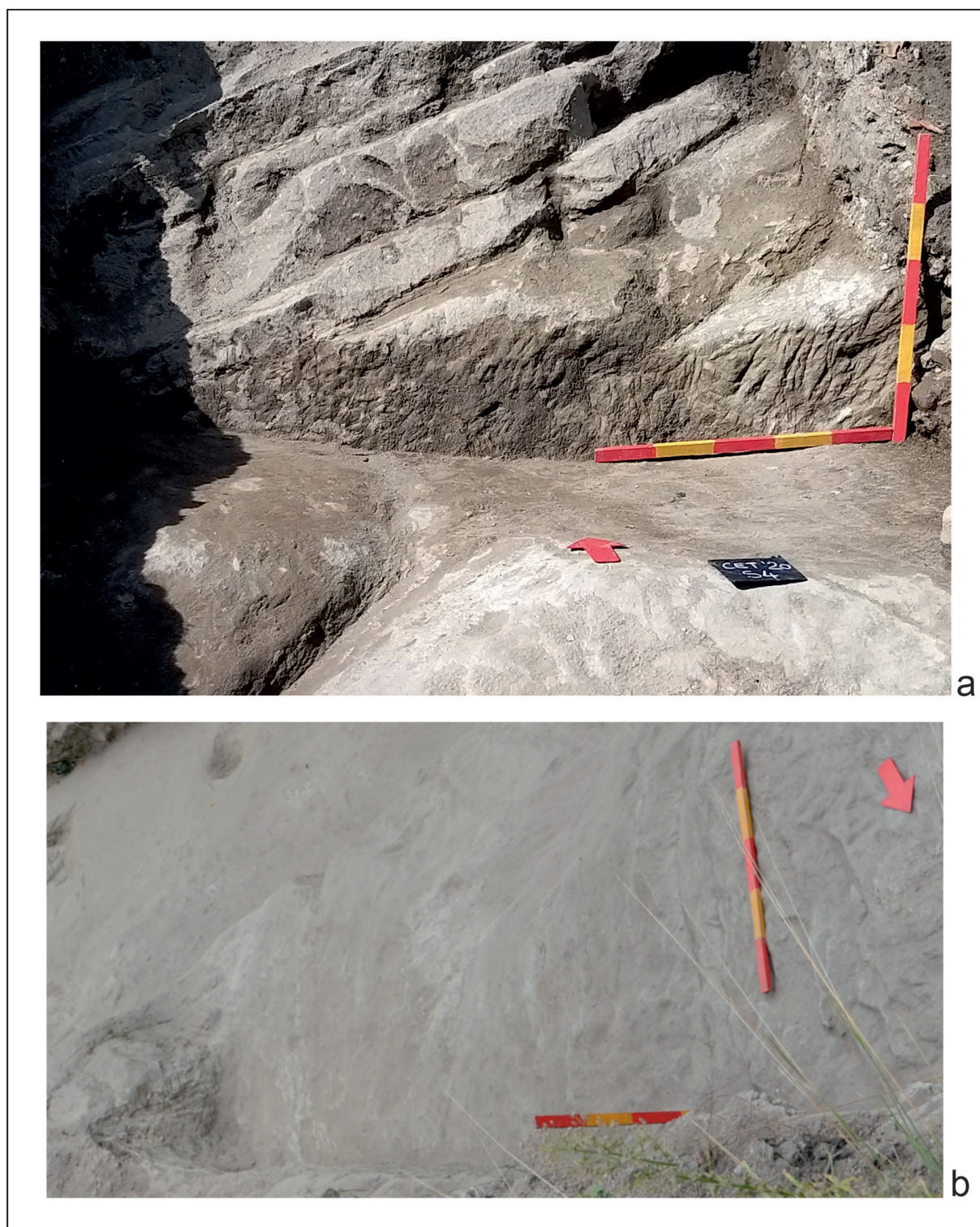

Fig. 15. Cx 1 – zona centrală (a) și latura nordică cu colțul nord-estic (b).

Cx 3. Circa 30 blochete de piatră (gresie locală) sumar fasonată, cu dimensiuni variabile dar apropiate de norma 60 x 40 x 15 cm, aflate fără o ordine anume, fragmentate și răvășite, pe o suprafață de circa 12 m², în jumătatea sudică a S3, pe panta accentuată către sud (Fig. 17).

Aceste blochete de gresie ce păreau a proveni din demolarea unei construcții, însă rămase abandonate, nerecuperate pentru o altă eventuală utilizare, se aflau fie pe stânca nativă, la baza stratului negru cu depuneri / alunecări din cea de-a doua epocă a fierului, fie în acest strat. După dezvelirea lor integrală și înregistrarea în plan, a devenit

Fig. 16. Cx 2 – vedere dinspre est.

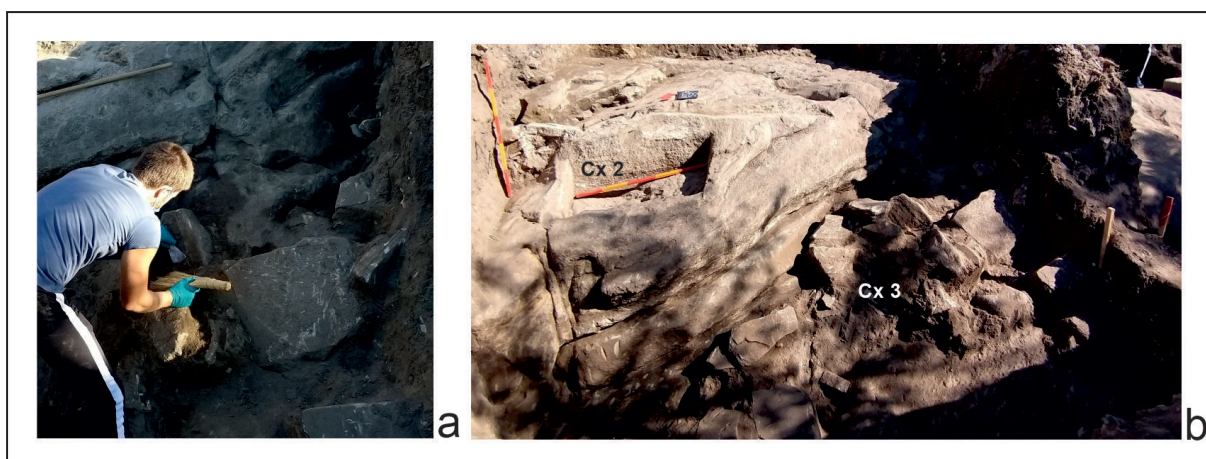

Fig. 17. Cx 3 – aspect din timpul cercetării (a); poziționarea la baza stâncii și raportul spațial față de Cx 2 (b).

evident că acestea s-au prăvălit la baza stâncii de pe terasa superioară aflată imediat deasupra, acolo unde, la nord-vest de cisterna rotundă, a fost localizat și cercetat în vechile campanii arheologice (1958 și 1969) turnul-locuință dacic cu bază de piatră³⁰. Distanța dintre această masă de gresii sumar fasonate și locul pe care se înălța turnul în punctul dominant al înălțimii de la nord, nu depășește 10 m. Adâncimea la care au fost descoperite (-1,3/-1,5 m), materialele arheologice asociate (ceramică din cea de-a doua epocă a fierului), apropierea de turnul dacic, nu lasă vreun dubiu asupra interpretării acestor blochete de piatră ca provenind de la fundația sau elevația respectivului turn, ajunse în prăpastia de la bază ca urmare a demolării, intenționate (cum susțin cercetările mai vechi din 1958 și 1969) sau (mai probabil) accidentale, a edificiului.

Datare: a doua epocă a fierului, cultura geto-dacică clasică.

Cx 4 este un schelet uman (nu este complet – lipsesc oase ale membrilor stângi) reînhumat („pachet”). A fost descoperit la adâncimea de 0,63 m, în marginea sudică a S3, sub talpa întăriturii („zidului”) de bolovani ce închide versantul către sud (Fig. 18a). Oasele erau depuse grupat în nivelul de bulgări de var și de tencuială sfărâmată/moloz de la baza extremității vestice a „zidului”, nivel suprapus de un altul cu moloz recent (conținând cuie, cioburi de sticlă, fragmente de plăci de faianță etc.). Oasele lungi și craniul erau așezate deasupra, craniul fiind orientat spre răsărit (Fig. 18b). La baza „pachetului” erau coastele, vertebrele, alte oase de dimensiuni mai mici. Nu avea inventar, dar lângă grupul de oase au fost găsite și câteva oase de animale; lângă craniu se afla un mic

³⁰ Rosetti 1962, 75-76, Fig. 2; Rosetti și Chițescu 1973, 55, Fig. 1; Chițescu 1976, 157-158, Fig. 2-3; Chițescu 1981, 71.

Fig. 18. Cx 4 – poziția stratigrafică (a) și detalii (b).

fragment ceramic medieval. Scheletul a fost înaintat spre studiu antropologic³¹, iar o probă a fost prelevată pentru datare radiocarbon.

Datare: schelet probabil medieval târziu³², reînhumat în perioada recentă (1986?).

Cx 5 este reprezentat de patru mici gropi săpate în stâncă, puțin adânci (doar 0,10/0,15 m adâncime), ce par a alcătui un șir orientat est-vest, de-a lungul marginii inferioare a pantei (Fig. 19). Primele două gropi au fost localizate în extremitatea sudică a S5, cea de-a treia în martorul dintre S4 și S5, iar ultima în S2, sub fundația sudică a clădirii din 1986. Totuși, aceste mici alveolări în stâncă nu au un aspect unitar: cea din extremitatea estică este pătrată în plan, cu laturile de circa 0,3 m, celelalte trei sunt rotunde, cu diametre diferite (0,2-0,5 cm). Distanța dintre extremități este de 12 m, iar dispunerea lor este dezechilibrată: trei sunt grupate în marginea estică și numai una în vest. Cu toate aceste discrepante evidente și fără a putea argumenta contemporaneitatea lor, nu este exclus ca aceste alveolări să marcheze urmele unei delimitări construite pe o structură ușoară de lemn (palisadă,

³¹ Un studiu antropologic detaliat asupra acestui schelet incomplet va fi publicat de dr. Mihai Constantinescu (Institutul de Antropologie „Francisc Rainer” București)

³² Rezultatele calibrării în domeniul 2σ (95,4%) pentru proba identificată cu codul RoAMS 1740.123 indică intervalul 1524-1950, cu cea mai mare probabilitate (55,6%) pentru intervalul 1630-1681. Mulțumim și pe această cale doamnei dr. Oana Gâza (Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare pentru Fizică și Inginerie Nucleară „Horia Hulubei”) pentru ajutorul acordat în obținerea acestei datări radiocarbon.

Fig. 19. Vedere de ansamblu a secțiunilor, după demontarea marilor, cu evidențierea micilor gropi în stâncă ce alcătuiesc Cx 5. Vedere dinspre nord-vest.

împrejmuire?), a versantului stâncos pe extremitatea sa sudică, chiar înainte de peretele vertical al prăpastiei către Valea Chiliilor. Într-o altă interpretare, cele patru alveolări ar putea reprezenta punctele de fixare în stânca nativă a unor stâlpi de susținere pentru o suprastructură orizontală din lemn (o podină care, în partea de nord, să fi fost sprijinită direct pe stâncă).

Date: nedeterminată, a doua epocă a fierului sau / și evul mediu.

5. 4. Inventarul arheologic mobil

Materialul arheologic descoperit constă în primul rând din fragmente ceramice, mici piese metalice (cuie, piroane, bolțuri de arbaletă, ivăr de ușă etc.) și o cantitate mare de oase de animale, toate în poziție secundară, raportându-se la cele două etape de utilizare a cetății de pe platoul îngust situat pe vârful monticolului „Cetățuia”: a doua epocă a fierului și evul mediu.

Materialele din cea de-a doua epocă a fierului (Fig. 20/1-22) sunt reprezentate de fragmente ceramice aparținând unor vase lucrate la mână și la roata olarului. Este reprezentată atât ceramica grosieră, de uz comun, cât și cea fină. Surprinde cantitatea relativ mare de fragmente ceramice aparținând speciei fine, cenușii, foarte bine arse (Fig. 20/1-3, 9, 13-15, 18). Decorul este întâlnit pe fragmentele lucrate la mână și este alcătuit din butoni-apucătoare uneori modelați prin impresii succesive, brâie în relief, crestate sau alveolate, incizii în val, incizii redând motivul brăduțului etc. (Fig. 20/19-21). Formele ce pot fi recunoscute sunt borcanul (Fig. 20/19,21), fructiera (Fig. 20/15, 22), bolul (Fig. 20/2), capacul (Fig. 20/1), imitații după formele elenistice târzii (*kantharos* / *skyphos* – Fig. 20/3), chiupul (Fig. 20/16-17) etc., toate fiind reprezentative pentru cultura geto-dacică clasică (sec. II a.Chr. – I p.Chr.). Unele forme aparținând ceramicii fine cenușii (Fig. 20/1-3) indică cu siguranță o dată la finalul sec. I a.Chr. și în sec. I p.Chr., ceea ce înseamnă că cetatea de pe vârful continuă să funcționeze și în această perioadă. Alături de ceramica locală, este reprezentată prin câteva fragmente de amfore și ceramica de import (probabil un centru pontic – Fig. 20/6-8).

Fragmentele ceramice din evul mediu (Fig. 20/33-45) aparțin unor vase de uz comun lucrate la roată, dintr-o pastă relativ fină, cu multă mică în compoziție, arse oxidant. Ca și în cazul ceramicii din a doua epocă a fierului, niciun vas nu poate fi întregit. Formele mai des întâlnite sunt borcanele (Fig. 33, 36-38, 41) și cămile cu toartă (Fig. 20/34-35, 43-44). Unele fragmente au smalț verde. Se remarcă o talpă de vas cu marcă de olar (o cruce într-un cerc – Fig. 20/36). Pe lângă fragmentele ceramice, materialul arheologic medieval este completat cu câteva piese metalice: cuie (Fig. 20/26-28), piroane (Fig. 20/24-25, 29), un fragment de lanț (Fig. 20/23), un ivăr (Fig. 20/30), două bolțuri de arbaletă (Fig. 20/31-32), toate din fier. Din punct de vedere cronologic, piesele medievale identificate de noi datează din sec. XIV-XV.

6. Concluzii

Conform suprafețelor măsurate cadastral din proiectul architectural, noul ansamblu de clădiri al mănăstirii va avea o amprentă la sol (suprafața construită propusă) de 157,8 m². Deși am intenționat o cercetare arheologică exhaustivă a acestui perimetru, din considerente de securitate (apropierea mult prea riscantă de marginea versantului), dar și ca urmare a necesității rezervării unui spațiu de circulație de-a lungul suprafeței investigate, a fost cercetată

Fig. 20. Cetățeni-„Cetățuia”, 2020 – materiale arheologice din cea de-a doua epocă a fierului (1-22) și din evul mediu (23-45) aflate la Muzeul Județean Argeș.

efectiv prin săpătură arheologică o suprafață mai restrânsă, totalizând 90,2 m². La aceasta, se adaugă suprafețele adiacente, la est (5,12 m²) și la vest (20,3 m²), în care depunerile arheologice fuseseră degajate în totalitate anterior, în etape și împrejurări diferite, pentru a permite excavarea stâncii în vederea amenajării diverselor utilități ale mănăstirii (de exemplu, beciul și centrala termică în partea de vest a suprafeței cercetate de noi). Totuși, și aceste suprafețe degajate anterior au permis uneori înregistrarea unor observații stratigrafice importante, îndeosebi în ceea ce privește etapele mai recente ale acestei mănăstiri.

Rezultatele cercetării arheologice preventive indică faptul că sectorul vizat, situat la marginea sudică a promontoriului „Cetățuia”, pe panta abruptă către Valea Chiliilor (Fig. 21), a fost unul impropriu locuirii stabile în epocile în care fortificația a funcționat. Caracterul descoperirilor (ceramică fragmentară, neîntregibilă, cantitatea mare de oase de animale) sugerează că ne aflăm într-o zonă de evacuare, de descărcare a resturilor menajere rezultate din activitățile de habitat din interiorul incintei.

Cu toate acestea, s-a reușit evidențierea și documentarea ambelor etape de existență ale fortificației, atât a celei din cea de-a doua epocă a fierului, cât și a celei din evul mediu. Caracterul militar al acesteia din urmă este întărit și de bolțurile de arbaletă găsite în depunerile medievale. Poate cel mai important rezultat al cercetării noastre preventive este probarea existenței construcției de piatră de pe vârful monticolului, acel turn-locuință cercetat în anii 1958 și 1969. Turnul-locuință de la Cetățeni rămâne, deocamdată, singurul exponent sud-carpatic al unei lungi serii de astfel de construcții rezidențiale din centre de putere și prestigiu aflate de cealaltă parte a Carpaților (cetățile Costești-„Cetățuie”, Costești-„Blidaru”, Căpâlna, Tilișca, Divici și Ardeu)³³. Având în vedere datele limitate și incomplete ale cercetării turnului de la Cetățeni, publicate selectiv, este dificil de susținut anterioritatea sa în această serie, așa cum s-a sugerat³⁴.

Fig. 21. Amplasarea suprafeței cercetate, la extremitatea sudică a incintei mănăstirii, deasupra Văii Chiliilor.
Vedere din plan vertical.

³³ Glodariu 1983, 26-29, Fig. 13-14; Antonescu 1984, 33-36, Fig. 17-18; Ferencz, Căstăian 2019, 409-420.

³⁴ Rosetti, Chițescu 1973, 57. Pentru o opinie contrară, vezi Glodariu 1983, 79-80. Ferencz-Căstăian 2019, 411 înclină și ei către o sorginte transilvană a acestui tip de construcție din cetățile dacice, considerând că rolul de prototip îl vor fi avut impozantele turnuri-locuință de la Costești-„Cetățuie”.

Dar nu numai amenajarea internă a cetății dacice de la Cetățeni își găsește cele mai apropiate analogii în teritoriul intracarpatic. Reocuparea poziției dominante a cetății dacice de odinioară în evul mediu, la un orizont cronologic corespunzător secolelor XIII-XIV, trimite tot către un peisaj tipic spațiului transilvan. Sunt peste 25 de cazuri cunoscute dincolo de Carpați, în care fortificații medievale se ridică la secole distanță peste cele dacice³⁵. Similitudinile cu situațiile ilustrate de cetățile de la Bănița (necesitatea reluării controlului unei trecători) și Piatra Roșie (controlul unui drum)³⁶ par a fi cele mai apropiate în cazul sitului de la Cetățeni. Este adevărat că practica reluării și refortificării pozițiilor cetăților dacice în evul mediu este atestată și la sud de Carpați, dar numai sporadic și la un orizont cronologic în general ulterior celui documentat la Cetățeni (vezi cazul de la Băzdâna-„Cetate”³⁷).

Deși complexe arheologice dezvelite în cercetarea noastră sunt puține și dificil de atribuit cronologic și cultural, acestea pot aduce unele precizări privind aspectul și funcția acestui sector marginal al cetății în perioada funcționării (de exemplu, presupusa palisadă). De asemenea, ceramica descoperită, deși neîntregibilă, oferă încă din această fază primară a documentării argumente în sprijinul continuării utilizării promontoriului cetății în epocă dacică probabil până în sec. I p. Chr. Această constatare face necesară reevaluarea rezultatelor cercetărilor arheologice din anii 1958 și 1969, care susțineau încheierea etapei de funcționare a cetății dacice în prima jumătate a sec. I a. Chr. (perioada domniei lui Burebista), odată cu distrugerea prin incendiere a turnului-locuință. Reluarea acestei discuții, pornind de la rafinarea informațiilor oferite de materialul arheologic descoperit în 2020 laolaltă cu valorificarea altora mai vechi, rămase inedite, va constitui subiectul unei intervenții viitoare.

BIBLIOGRAFIE

- Alexiu, V., Stănescu, Gh., Nicolae, C. și Popa, I. 1998. *Rezervații și monumente ale naturii din județul Argeș*. Pitești: Editura Cultura.
- Alexandrescu, C., Anton, I., Băcanu, I. și Popescu-Argeșel, I. 1980. *Argeș. Monografie*, București: Editura Sport-Turism.
- Antonescu, D. 1984. *Introducere în arhitectura dacilor*. București: Editura Tehnică.
- Babeș, M. 1999. Stațiunea geto-dacă de la Cetățeni. Descoperiri și informații recuperate. *Studii și cercetări de istorie veche și arheologie* 50, 1-2: 11-31.
- Barco, A. și Nedelcu, E. 1974. *Județul Argeș*. București: Editura Academiei.
- Butculescu, D. C. 2009. *Călătorii și explorațiuni arheologice în Muscel*, ed. D. Măndescu, Pitești: Editura Ordessos.
- Chițescu, L. 1976. Cercetări arheologice la Cetățeni, județul Argeș. *Cercetări Arheologice* 2: 155-188.
- Chițescu, L. 1981. Cetatea de piatră de la Cetățeni, jud. Argeș - centrul unei formațiuni statale geto-dace dinaintea de Burebista. *Muzeul Național* 5: 71-74.
- Chițescu, L. 1992. Elemente definitorii ale centrului voievodal de la Cetățeni puse în lumină de cercetarea arheologică a anilor din urmă. *Cercetări Arheologice* 9: 85-90.
- Chițescu, L. și Păunescu, A. 1992. Cercetările arheologice din cuprinsul necropolei voievodale de la Cetățeni, județul Argeș. *Cercetări Arheologice* 9: 52-56.
- Drăghiceanu, V. 1912. Cetatea și schitul Negru-Vodă. Raport adresat Comisiunii Monumentelor Istorice asupra antichităților din comuna Cetățeni, județul Muscel. *Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice* 5, 18: 89-94.
- Ferencz, I. V. și Căstăian, M. C. 2019. Turnul-locuință – simbol al puterii nobiliare în Dacia. Studiu de caz, Ardeu-„Cetățuie”, în: A. Zănoici și M. Băț (ed.), *Contribuții la preistoria și istoria antică a spațiului carpato-danubiano-pontic. In honorem professoris Ion Niculiță natalia sua octogesima celebrantis*: 409-420. Chișinău: Editura Cartdidact.
- Glodariu, I. 1983. *Arhitectura dacilor – civilă și militară (sec. II î. e. n. – I e. n.)*. Cluj-Napoca: Editura Dacia.
- Ilie, M. 1971. Geomorfologia județului Argeș. *Studii și Comunicări – Muzeul Județean Argeș* 3: 9-40.
- Măndescu, D. 2006. *Cetățeni. Stațiunea geto-dacă de pe valea Dâmboviței Superioare*. Brăila: Editura Istros.

³⁵ Rusu 2005, 77.

³⁶ Popa 1977, 281-282.

³⁷ Tătulea 1981, 218.

- Măndescu, D. 2009. Cisternele cetății geto-dacice de la Cetățeni, în : A. Zanoci, T. Arnăuț și M. Băț (ed.), *Studia Archeologiae et Historiae Antiquae. Doctissimo viro Scientiarum Archeologiae et Historiae Ion Niculiță, anno septuagesimo aetatis suae, dedicatur: 255-263*. Chișinău: Universitatea de Stat din Moldova.
- Măndescu, D. și Mestecăneanu, A. 2019. Un instrument muzical de la Cetățeni și o dată de cronologie absolută care intrigă. *Argesis. Seria Istorie* 28: 65-82.
- Păunescu, A. 1976. Obiecte de podoabă descoperite în necropola medievală de la Cetățeni, jud. Argeș. *Muzeul Național* 3: 257-264.
- Păunescu, A. și Cristoccea, S. 1984. Cercetările arheologice din sectorul „Monumente” de la Cetățeni, jud. Argeș. *Cercetări Arheologice* 7: 137-141.
- Popa, R. 1977. Observații privind zidurile de mortar din cetățile dacice hunedorene. *Sargetia* 13: 277-284.
- Popescu-Argeșel, I. 1980. Complexul cheilor din bazinul Dâmboviței. *Studii și Comunicări – Muzeul Județean Argeș* 5: 11-20.
- Purnichi, V. 2008. *Așezarea de la Cetățeni-Mușcel în epoca veche și medie*. Câmpulung: Editura Larisa.
- Răuțescu, I. și Petrescu, Z. 1956. Schitul Cetățuia Negru Vodă. *Glasul Bisericii* 15, 3-4: 152-162.
- Rosetti, D. V. 1960. Un depozit de unelte, câteva ștampile anepigrafice și o monedă din a doua epocă a fierului. *Studii și cercetări de istorie veche* 11, 2: 391-403.
- Rosetti, D. V. 1962. Șantierul arheologic Cetățeni. *Materiale și Cercetări Arheologice* 8: 73-88.
- Rosetti, D. V. 1969. Au fost amazoane în Dacia? *Magazin Istoric* 3, 11 (32): 90-94.
- Rosetti, D. V. și Chițescu, L. 1973. Cetatea geto-dacică de la Cetățeni, județul Argeș. *Buletinul Monumentelor Istorice* 42, 4: 55-58.
- Rusu, A. A. 2005. *Castelarea carpatică. Fortificații și cetăți din Transilvania și teritoriile învecinate (sec. XIII-XIV)*. Cluj-Napoca: Editura Mega.
- Tătulea, C. M. 1981. Sondaj arheologic în cetatea geto-dacică de la Bâzdâna (jud. Dolj). *Materiale și Cercetări Arheologice. A 15-a Sesiune Națională de Rapoarte, Muzeul Județean Brașov*: 218-225.
- Ujvări, I. 1972. *Geografia apelor României*. București: Editura Științifică.
- Vasilescu, A. 1945. Cetatea Dâmbovița. *Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice* 38, 123-126: 25-53.

Illustration

Fig. 1. Map showing the location of the archaeological site of Cetățeni.

Fig. 2. Cetățeni, ‘Cetățuia’ hillock. View from the South, from under ‘Colțul Doamnei’.

Fig. 3. The precipice falling towards Valea Chiliilor. The rescue archaeological excavations were carried out very close to its upper edge, west of the cross that can be seen on the peak. View from the South.

Fig. 4. Constructions from 1986, at the southern edge of “Cetățuia” peak. View from the South, above the Valea Chiliilor. In the distance, to the northwest, on the left bank of Dâmbovița river, which at that point makes a bend to the west, the archeological sector “Poiana Târgului” can be distinguished, today completely superimposed by the houses of Valea Cetățuia village.

Fig. 5. Positioning of the rescue excavation in the area of the site previously occupied by constructions, at the southern edge of the narrow plateau on the top of the “Cetățuia” hillock.

Fig. 6. The area intended for rescue archaeological excavation, as it appeared at the beginning of the research. a – traces of constructions from 1986 (partitions, floor slab). In the distance, to the east, the modern superstructure of brick masonry, covered with wood, of the large round cistern dug into the rock probably during the Dacian period of the fortress; b – the southern edge of the hillock’s peak, with traces of recent interventions. View from the eastern end of the perimeter affected by the project; c – area previously cleared to the bedrock (and excavated bedrock) at the eastern end of the sector to research.

Fig. 7. S1 – view from the West: on the left (to the North) - the cellar, on the right (to the South) - the basement of the cloister’s former boiler room.

Fig. 8. S1 (in the distance) and S2 (in the foreground), before (a) and after (b) the removal of the balk between them. View from the East.

Fig. 9. S2 – the northern sector.

Fig. 10. Bedrock cut to fix the wall, after removal of the balk between S1 and S2.

Fig. 11. S3 – overview from the South (a) and detail showing the central area, with Cx 2 and partly Cx 3 (b).

Fig. 12. S4 – overview from the South.

Fig. 13. S5, in the southern vicinity of the cistern. Overview from the Southwest.

Fig. 14. S5 the eastern extension, with the rockbed sector previously excavated at the bottom of the masonry wall. View from the West.

Fig. 15. Cx 1 – central area (a) and the northern side with the northeastern corner (b).

Fig. 16. Cx 2 – view from the East.

Fig. 17. Cx 3 – aspect during the research (a); positioning at the bottom of the rock slope and the spatial relation to Cx 2 (b).

Fig. 18. Cx 4 – stratigraphic position (a) and details (b).

Fig. 19. Overview of the trenches, after dismantling the balks, with the highlight of the small holes in bedrock that make up Cx 5. View from the Northwest.

Fig. 20. Cetățeni-‘Cetățuia’, 2020 – archaeological materials from the Late Iron Age (1-22) and from the Middle Ages (23-45). Argeș County Museum.

Fig. 21. The location of the explored surface, at the southern end of the cloister’s precinct, above Valea Chiliilor. Drone photo.

Pl. I. Cetățeni 2020. 1 The grid system. Red lines – the drawn stratigraphic profiles; 2 Recent times structures and interventions; 3 Middle Ages filling; 4 Late Iron Age filling; 5 Features.

Pl. II. Cetățeni 2020. S1-S5 – western stratigraphic profile of S1 (and at the same time of the researched area) (1) and the stratigraphic profiles of the eastern sides of the balks between S1-S2 (2), S2-S3 (3), S3-S4 (4) and S4-S5 (5).

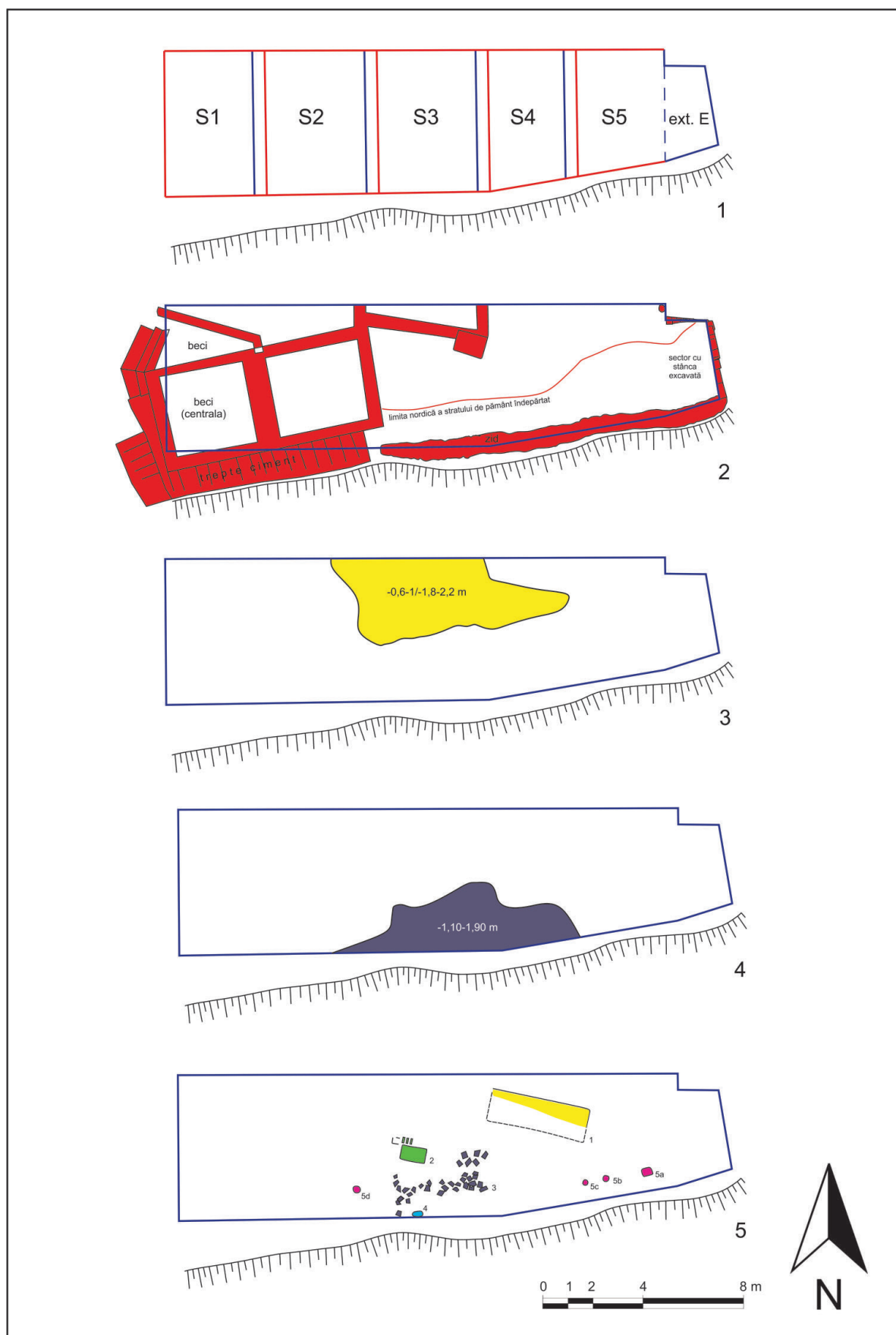
Pl. III. Cetățeni 2020. Researched area’s northern (1) and southern (2) stratigraphic profiles.

Pl. IV. Cetățeni 2020. The plan of the features (Cx 1-Cx 5).

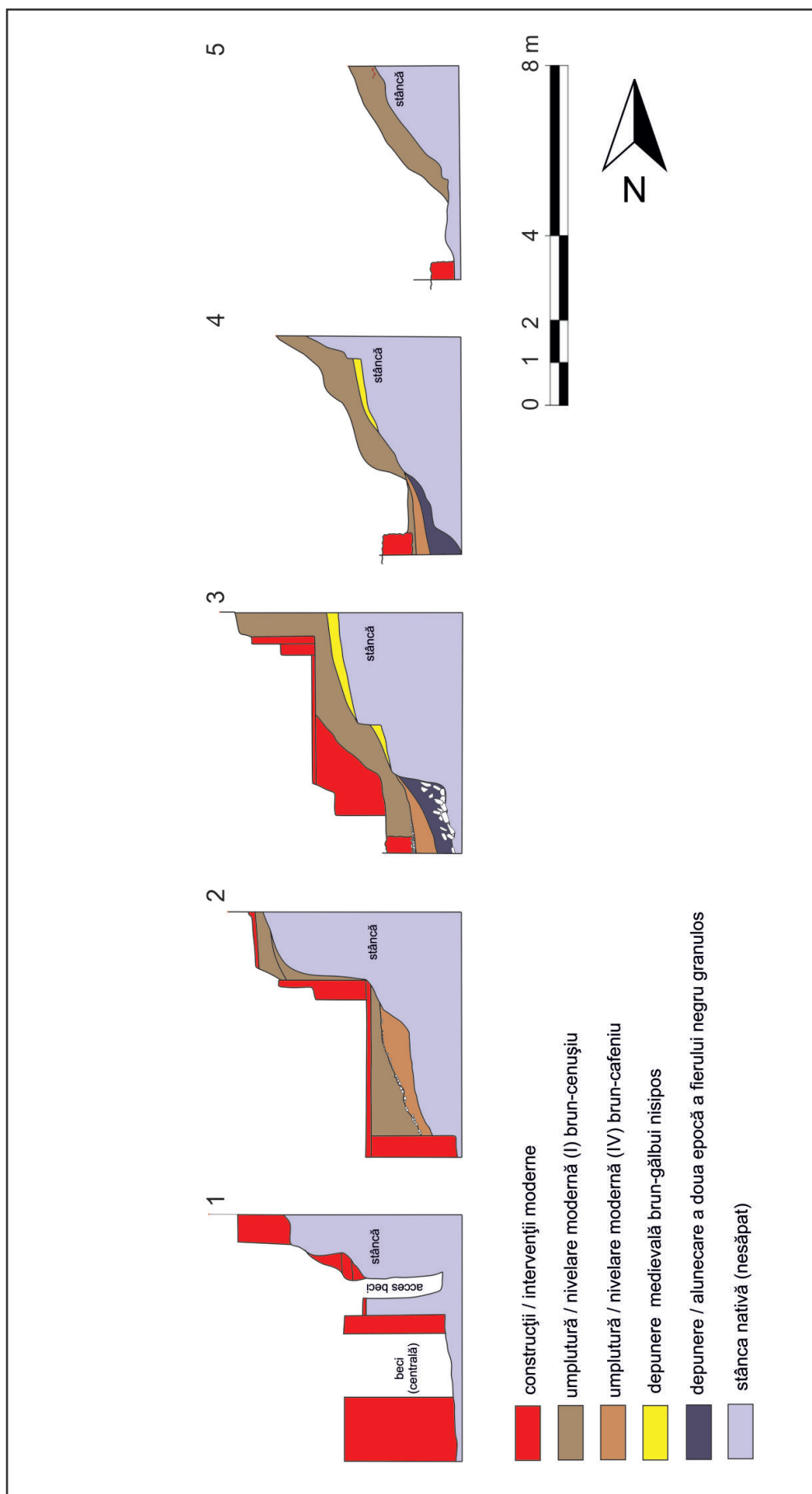
DRAGOȘ MĂNDESCU
Muzeul Județean Argeș
dragos_mandescu@yahoo.com

IOAN-ANDI PIȚIGOI
Muzeul Județean Argeș
andi_piti66@yahoo.com

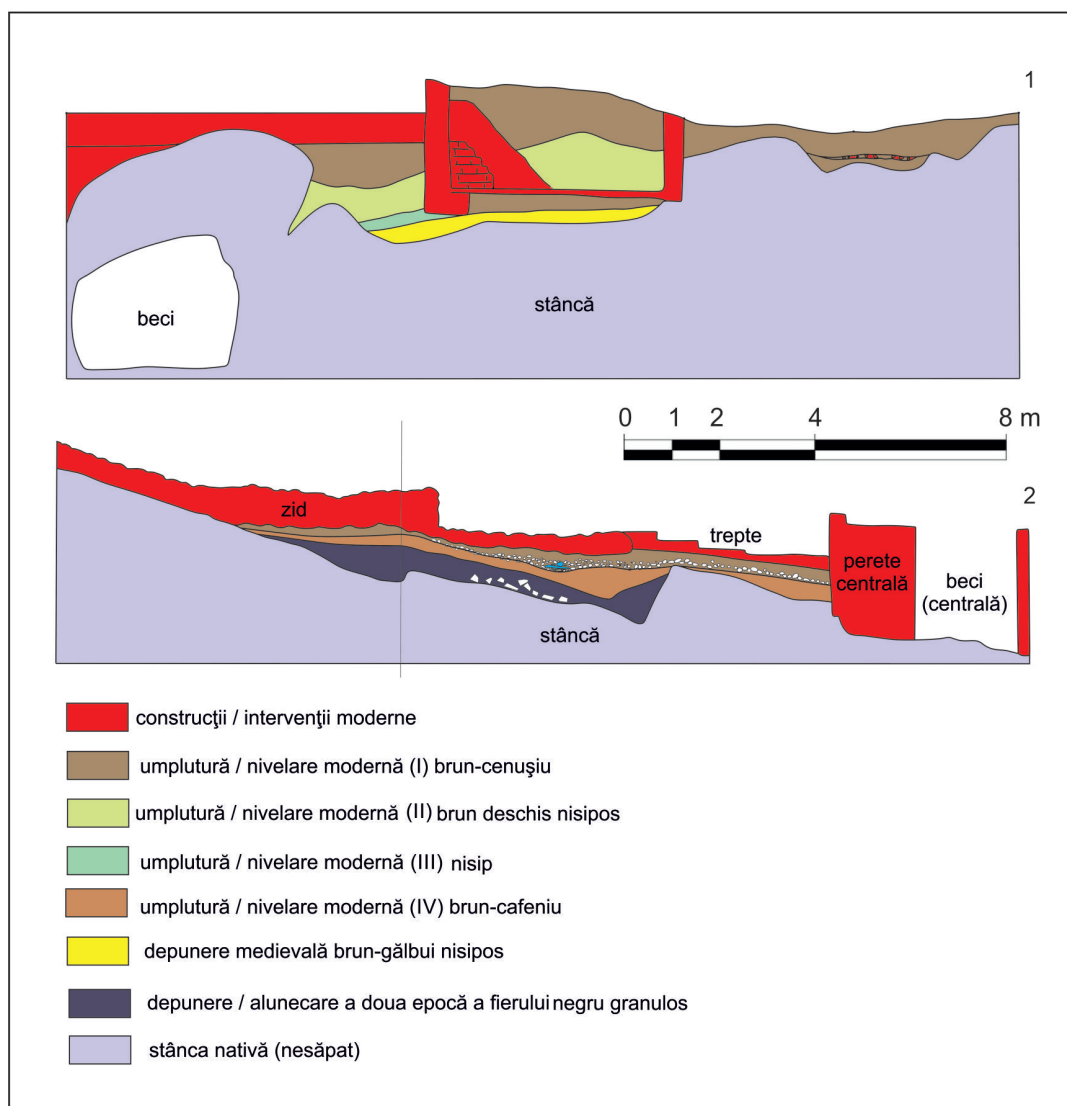
IONEL-CODRUȚ FLOREA
Cercetător independent, Pitești
codrutflorea@yahoo.com

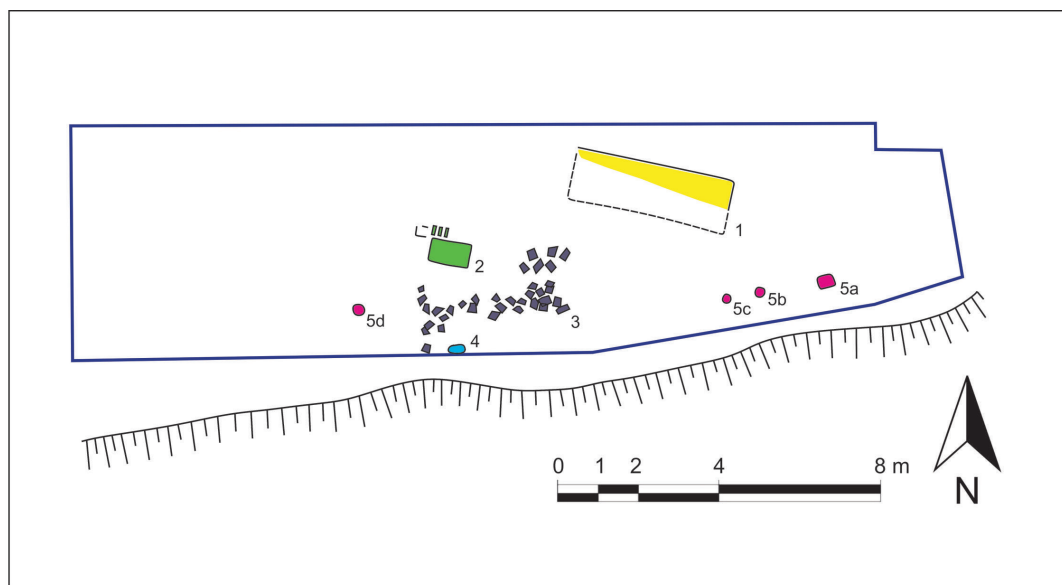
Pl. I. Cetățeni 2020. 1 Sistemul de carioaj. Cu roșu – profilele desenate; 2 Construcții și intervenții moderne; 3 Depuneri medievale; 4 Depuneri / alunecare din a doua epocă a fierului; 5 Complexe.

Pl. II. Cetățeni 2020. S1-S5 – profilul vestic al S1 (și totodată al suprafeței cercetate) (1) și profilele fezelor estice ale marilor (2), S2-S3 (3), S3-S4 (4) și S4-S5 (5).

Pl. III. Cetățeni 2020. Profilele nordic (1) și sudic (2) ale suprafeței cercetate.

Pl. IV. Cetățeni 2020. Planul complexelor (Cx 1-Cx 5).

